AUI, secţiunea III e, Lingvistică, tomul LVIII, 2012

Configuraţia antroponimiei româneşti din Bucovina habsburgică (actualele teritorii româneşti)

Ana–Maria PRISACARU

Institutul de Lingvistică şi Filologie „A. Philippide”, Iaşi

Preliminarii

În 1774, ca urmare a implicării în medierea conflictului ruso-turc, Imperiul Habsburgic primeşte din partea Porţii Otomane nordul Moldovei, cu vechea capitală Suceava. Imediat după anexare, Bucovina, aşa cum avea să fie numită zona moldavă luată în stăpînire de habsburgi, devine un adevărat „focar” de germanizare: modificarea structurii etno-demografice prin imigrări şi colonizări (în detrimentul românilor, populaţie majoritară în 1774), crearea unei administraţii şi justiţii moderne cu funcţionari preponderent alogeni, secularizarea averilor mănăstireşti şi desfiinţarea schiturilor şi mănăstirilor, crearea, în 1783, a Fondului Bisericesc, subordonat din 1786 Consistoriului Catolic din Lemberg, trecerea bisericii din Bucovina în subordinea Mitropoliei sîrbeşti, introducerea obligatorie a limbii germane în şcoli, iată cîteva dintre demersurile Curţii din Viena prin care „vechile instituţii moldoveneşti, datinile străvechi […] au fost fie desfiinţate, fie supuse controlului şi încercărilor sistematice de germanizare”[1]. Unele dintre aceste măsuri ale Curţii din Viena, deşi au urmărit un cu totul alt obiectiv, s-au reflectat, volens nolens, şi în plan onomastic, determinînd, printre altele, modificarea configuraţiei antroponimiei româneşti din Bucovina. Astfel, subordonarea bisericii ortodoxe bucovinene faţă de Mitropolia sîrbească de la Carloviţ şi înglobarea Bucovinei în sistemul administrativ al Galiţiei au favorizat intensificarea slavizării antroponimelor bucovinene, prin *sîrbizare* şi *rutenizare* (**A**), iar colonizarea masivă cu populaţie germană a generat un bilingvism germano-român, reflectat, prin *germanizare*, respectiv *românizare* (**B**), şi în forma numelor locuitorilor din nordul moldav anexat.

A. Intensificarea slavizării antroponimiei româneşti din Bucovina habsburgică

a. *Sîrbizarea* antroponimiei româneşti din Bucovina habsburgică

Unul dintre obiectivele majore ale Curţii din Viena a fost sporirea veniturilor „casieriei imperiului”. În acest sens, prima vizată a fost biserica din Bucovina. Averea mănăstirească, acumulată de veacuri în urma daniilor făcute de domnii sau boierii moldoveni, însuma 267 de proprietăţi pe întreg teritoriul moldovenesc,

[1] Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I (1724–1862). *De la administraţia militară la autonomia provincială*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1993, p. 278.

BDD-A1657 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-12 09:52:28 UTC)

reprezentînd peste jumătate din arealul Bucovinei[2]. Cum veniturile acestor proprietăţi „luau drumul spre Mitropolia din Iaşi", care avea în subordine biserica bucovineană, şi cum aceste bogăţii „nu puteau să nu contribuie la vistieria ţării"[3], Curtea din Viena înfiinţează în 1781 o episcopie autonomă în Bucovina, pentru a rupe astfel orice legătură cu clerul din Moldova. Dosoftei, episcop de Rădăuţi la acea vreme, devine episcop exempt al Bucovinei, cu sediul la Cernăuţi. Şi, pentru a putea controla cu şi mai multă uşurinţă averea bisericii ortodoxe bucovinene, Curtea imperială dispune în 1783 subordonarea ei faţă de Mitropolia de la Carloviţ, ceea ce va favoriza pripăşirea pe tărîm bucovinean a numeroşi preoţi sîrbi şi, totodată, amplificarea sîrbizării numelor româneşti cu precădere în familiile înstărite ale clericilor.

Printr-un ordin guvernamental emis în 1781, Curtea din Viena organizează şi în Bucovina serviciul stării civile. Din lipsă de personal, această sarcină revine parohiilor, care aveau obligaţia să înregistreze, în limba română, numele şi prenumele celor botezaţi, cununaţi sau înmormîntaţi, consemnîndu-se şi numele, ocupaţia, rangul, etnia sau porecla capului de familie. În fruntea eparhiei din Bucovina se află, din 1789 pînă în 1822, Daniil Vlahovici, sîrb de origine, foarte devotat Curţii imperiale. Se poate spune că sub păstorirea lui a luat amploare procesul de slavizare a antroponimiei bucovinene. Acest proces debutase încă din 1786, odată cu încorporarea administrativă a Bucovinei în Galiţia, cînd se deschiseseră toate porţile pentru imigraţia slavă [...]. În acest timp începu slavizarea Bucovinei, schimonosirea numelor şi bagatelizarea a tot ce este românesc[4].

Primii care au purces pe acest drum al slavizării au fost preoţii români, care nu voiau nici să se abată de la politica administraţiei, nici să-şi supere superiorul, pe mitropolitul Vlahovici. Aşadar, modelul antroponimic impus în Bucovina a fost cel sîrbesc: numele patronimice începură a fi introduse cu terminaţia sîrbească în *-vici*, în loc de moldovenescul *-escu*, mai ales în familiile preoţeşti. Şi astfel vedem în catastihul preoţilor bucovineni că mai toate numele de familii preoţeşti apar cu sufixul sîrbesc *-vici*, ca *Simonovici, Ioanovici, Ţurcanovici*. Moda aceasta de a-şi sîrbiza numele de familie nu prinse însă în rîndurile boierimii, răzeşimii şi ţărănimii bucovinene[5].

Faptul că „sîrbizarea numelor se făcu mai ales în rîndurile intelectualilor"[6] se pare că l-a indus în eroare pe Aurel Onciul, care declara că „inteligenţa română din Bucovina [...] în partea ei covîrşitoare este de origine ruteană"[7]. Ion Nistor crede că

[2] *Ibidem*, p. 288.
[3] Gheorghe Moldoveanu, *Limba română în Bucovina. Statutul socio-cultural şi politic*, Iaşi, Editura A92, 1998, p. 17.
[4] Ştefanelli, Teodor V., *Istoricul luptei pentru drept în ţinutul Cîmpulungului-Moldovenesc*, Bucureşti, Librăriile Socec & Comp, 1911, p. 29.
[5] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, p. 44.
[6] *Ibidem*, p. 50.
[7] „Viaţa românească", VIII, 10, p. 6.

BDD-A1657 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-12 09:52:28 UTC)

această afirmaţie îndrăzneaţă se sprijină pe izvodul preoţilor din Bucovina din 1786, publicat de arhimandritul Miron Călinescu. Aici apar foarte multe nume derivate cu sufixul patronimic *-ivici* sau *-ovici*, lăsînd impresia, pentru cei neiniţiaţi în istoria Bucovinei, că nu ar fi româneşti: *Ştefanovici, Ioanovici, Simionovici, Mitrofanovici, Teodorovici, Niculaiovici, Vasilovici, Iacubovici, Pavelovici, Aronevici, Maximovici, Grigorovici, Filipovici, Nichiforovici, Andreiovici, Darievici, Iftimovici, Stanovici* etc.[8]. De altfel, istoricul arată că „terminaţiunea aceasta [*-ovici* sau *-ivici*], de origine savantă, a pătruns la noi prin influenţa rusească şi sîrbească" încă din timpul în care „Bucovina, ca parte a Moldovei, stătuse şase ani dearîndul sub administraţia rusească, în fruntea căreia se afla generalul Rumianzow (7 octomvrie 1769 – 21 iulie 1774)", drept pentru care chiar înainte de anexarea teritoriului bucovinean de către habsburgi „întîlnim în documente nume ca Andreiu «Balşovici», adică Andreiu al lui Balş, «Jumătatevici», fiul lui Jumătate, Cosma lui Şandru sau Şandrovici"[9]. Reamintim, însă, că slavizarea de către diecii moldoveni a antroponimelor şi toponimelor româneşti apare în documentele slavone încă din secolul al XV-lea, „pentru că limba oficială a Cancelariei o cerea"[10].

Ţinînd cont şi de patenta imperială din 1776, care impunea înregistrarea tuturor copiilor cu prenumele, dar şi cu numele de familie al tatălui: jeder den Zunamen den er dermalen führet, beibehalten und forthin nach des Vaters Zunamen, Söhne und Töchter sich nennen, und nur letztere bei ihrer Verheiratung jenen des Mannes annehmen sollen[11], dascălii moldoveni, funcţionari în şcolile subordonate bisericii, au contribuit şi ei, potrivit dispoziţiei oficiale, la convertirea sistemului antroponimic specific românesc, care funcţionase pînă atunci, în formaţiuni derivate cu sufixele patronimice sîrbeşti *-ivici* sau *-ovici* de la baze antroponimice româneşti. Aşa cum reiese şi din tabelul de mai jos, sufixul s-a aplicat iniţial prenumelui tatălui, deoarece „la români numele de familie nu erau aşa de obişnuite ca la alte neamuri"[12], astfel încît *Manole sîn Vasile* este trecut în catalogul şcolii ca *Manole Vasilovici*, iar *fiul lui Petru Muha* este înregistrat ca *Ioniţă Petrovici*. Este cunoscut faptul că, mai ales în lumea rurală, unde colectivităţile erau restrînse, identificarea unei persoane se făcea printr-un singur nume. Deoarece acesta devenea insuficient la un moment dat, din cauza existenţei mai multor localnici cu acelaşi nume, pentru evitarea confuziilor, numelui unic i se adăuga un element diferenţiator: fie o precizare referitoare la gradul de rudenie cu cineva (*tată - sîn (sin)* „fiu", *socru - zet*

[8] Ion Nistor, *Românii şi rutenii în Bucovina*, Bucureşti, Librăriile Socec & Comp., 1915, p. 163.
[9] *Ibidem*, p. 163.
[10] Alexandru I. Gonţa, *Rolul cancelariei moldoveneşti în slavizarea numelor de locuri*, în „Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie «A. D. Xenopol»", XIV, Iaşi, 1977, p. 266.
[11] *Piller'sche Gesetzsammlung*, 1776, nr. 5, p. 8: „fiecare să-şi păstreze numele pe care îl are şi de acum înainte fiii şi fiicele să se numească [şi] după numele tatălui şi doar fetele, căsătorindu-se, să ia numele soţului" (trad. n.).
[12] Ion Nistor, *op. cit.*, p. 163.

BDD-A1657 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-12 09:52:28 UTC)

„ginere", *frate - brat* „frate" etc.), fie un apelativ privind ocupaţia, rangul, etnia, locul de origine, porecla etc., deci un „nume complementar", care, deşi nefixat iniţial, va deveni ulterior, „după utilizarea sa de minimum două generaţii de purtători în relaţie genealogică directă"[13], nume de familie stabil, care va fi trecut în registrele de stare civilă după impunerea sistemului oficial al numelui dublu. Configuraţia antroponimiei bucovinene, anterioară ordinului guvernamental al Curţii din Viena din 1781, ne este cunoscută astăzi prin prisma recensământului făcut de armata rusă în Moldova, în anii 1772–1773 şi 1774[14], cînd au fost înregistrate numele din două ţinuturi bucovinene, anume din Ţinutul Cernăuţi şi din Ţinutul Cîmpulung–Suceava. Analizînd lista care conţine peste 100 de persoane înregistrate în 1774 în satul Vama, observăm că la acea vreme doar 10 femei sărace erau trecute numai cu numele de botez, 10 locuitori apar doar cu nume unic, dar acesta e însoţit de un apelativ care indică etnia (*Grigore, sas*; *Nistor, ungurean*; *Grigoraş, ţigan*) sau ocupaţia (*Ion, morar; Sandul, baciu*), apelativ care capătă uneori funcţie antroponimică prin articulare (*Andrei Rusul, Ion Sasul*), 15 dintre cei înregistraţi se identificau prin indicarea relaţiilor de rudenie (*Nichita sin Lupaşco, Vasile zet Sasul*), cîţiva aveau nume simplu urmat de două sintagme determinante (*Ştefan sin Tihon, rus ot tam*), iar ceilalţi, cam jumătate, aveau şi nume de botez, şi nume de familie (dintre care trei sînt derivate cu sufixul patronimic românesc *-escu*: *Călinescu, Tîmpescu, Ignătescu*). În plus, mai erau înregistraţi 4 preoţi şi 3 diaconi, numiţi simplu *popa Ştefan, popa Ion, diaconul Crăciun* etc., ai căror fii se vor numi ulterior, după modelul sîrbesc, *Popovici* şi *Diaconovici.*

Pentru o mai bună înţelegere a modului în care antroponimia neaoşă din Bucovina a fost sîrbizată, reproducem în continuare *Izvodul copiilor care îmblau în şcoala împărătească din tîrgul Cernăuţiului de la începutul lunii mai 1785 calendariul vechi pînă în 20 septembrie*, întocmit de dascălul Leonti Nicolaevici şi păstrat în Arhivele de la Viena[15].

Nr.	**Numele copiilor**	**Numele şi breasla părinţilor**
2	Manoli Vasilovici	Preotul Vasile de la Văslăuţi
3	Constantin Simionovici	Protopopul Simion de la Tereblecea
4	Vasile Simionovici	iarăşi
5	Dimachi Ioanovici–Zgură	Diaconul Ioan în Cernăuţi
6	Costachi Zgură	iarăşi
7	Vasile Neculaievici	Neculae Gricu în Cernăuţi
8	Vasile Neculaievici	Neculae, căpitan în Cernăuţi

[13] Mircea Ciubotaru, *Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820-1845) I. Ţinutul Romanului, Partea 1 (1820)*, Iaşi, Editura StudIS, 2008, p. XXII.
[14] *Moldova din epoca feudalismului*. Vol. VII. Partea I şi Partea a II-a. *Recensămintele populaţiei Moldovei din anii 1772-1773 şi 1774*, Chişinău, Editura Ştiinţa, 1975.
[15] Apud Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, p. 50.

BDD-A1657 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-12 09:52:28 UTC)

9	George Neculaievici	iarăşi
_	Maria lui Neculai	iarăşi
13	Ioniţă Teodorovici	Teodor, blănar în Cernăuţi
15	Ioniţă Petrovici	Petru Muha, harabagiu
16	Ştefan Constantinovici	Constantin, cojocar în Cernăuţi
17	Nichita Ostafi	Preotul Ostafi din Boian
18	Ioan Iacobovici	Preotul Iacob din Stănceni
21	George Ioanovici	Ioan Zdurvola, plugar în Cernăuţi
22	Dumitrache Ioanovici	Ioan Flondor, mazil din Milie
23	Vasile Georgievici	George Costviţ, mazil
24	Manole Andrievici	Andrii, pisar Cernăuţi
20	Teodor Ştefanovici	Ştefan Valcic, plugar din Stănceni

Ulterior au început a fi sîrbizate şi numele de familie, după modelul impus în Banat: *Ciupercă* devine ***Ciupercovici***, *Grămadă*, ***Gramadovici*** etc. Din recensămîntul efectuat în 1774 pentru populaţia din ţinutul Cîmpulung–Suceava reiese că la acea dată peste zece familii aveau numele de *Grămadă* şi niciuna de *Gramadovici*.

Acest sistem oficial de formare a numelor de familie de la numele, ocupaţia, rangul, etnia sau porecla tatălui, deşi a pus ordine în antroponimia bucovineană, a condus la ruperea legăturilor cu modelele antroponimice anterioare şi la pierderea, uneori definitivă, a unor nume româneşti. Dăm exemplul lui Gheorghe cav[aler] Popovici, originar din Stupca, care înainte de anexare se numea *Niculiţă*, nume pe care şi-l va recăpăta abia după 1908[16].

> *Morărenii* au pățit-o și mai rău, pentru că aceia dintr-înșii care umblau la școală se chemau ***Andreevici***, iar cei ce rămîneau acasă se chemau ***Morariu***. După poreclă se făcură așadară din o mică familie două familii [...], lucru nebunesc [17].

Deci, Silvestru, viitorul mitropolit al Bucovinei, s-a numit ***Andreevici***, aşa cum fusese înregistrat în documentele şcolare după tatăl său, Andrei, iar fratele său, gospodar în satul Mitocul Dragomirnei, a păstrat numele de ***Morariu***. La numeroase insistenţe, Silvestru Andreevici îşi va recăpăta şi celălalt nume de familie, devenind Silvestru Morariu Andreevici[18].

b. *Rutenizarea* antroponimiei româneşti din Bucovina habsburgică

Impunerea acestui sistem antroponimic în Bucovina, anume derivarea bazelor antroponimice româneşti cu sufixe străine, corelată cu alipirea Bucovinei la Galiţia,

[16] Cf. Gheorghe Moldoveanu, *Bucovina : onomastică şi istorie*, în „Conferinţele Academiei Române", Bucureşti, Editura Academiei Române, 2002, p. 17.
[17] Constantin Morariu, *Părţi din istoria românilor bucovinenii scrise în limba poporală*, II, Cernăuţi, f. e., 1894, p. 37.
[18] Cf. Gheorghe Moldoveanu, *op. cit.*, p. 17.

BDD-A1657 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-12 09:52:28 UTC)

măsură prin care „poporul român a început straşnic a-şi perde limba, apucînd a se da la limba rusească”[19], au creat contextul favorabil derivării bazelor antroponimice autohtone şi cu sufixele rutene *-(i)uc, -(e)ac, -ciuc, -schi*. Din dorinţa de a se crea nume de familie după norma oficială, s-au rusît multe porecle [= nume de familie provenite din apelative] ale ţăranilor noştri români. Aşa au făcut din *Creţul – Creţuleac*, din *Guşul – Guşuleac*, din *Rotar – Rotarciuc*, din *Geamăn – Gemeniuc*, din *Purice – Porojnei*, din *Bordean – Bordeanciuc*, din *Teutul – Teutuleac*, din *Sain – Sainciuc*, din *Cramar – Cramarciuc*, din *Morariu – Melnec* şi apoi *Sucholotoţchi*, din *Cojocar – Cuşnir*, din *Olariu – Honceariuc*, din *Prisecar – Paşişnec*, din *Cioban – Cebanec*[20].

Din exemplele de mai sus se observă, de asemenea, că o altă modalitate de rutenizare antroponimică a fost traducerea numelui de familie, atunci cînd acesta provenea dintr-un apelativ care indica ocupaţia, locul de origine sau porecla purtătorului: *Morariu – Melnec* / *Melnic* / *Melniciuc, Cojocaru – Cuşnir, Prisăcariu – Paşişnic* / *Paşişneac* etc.

Uneori, în locul unui sufix românesc, autorităţile au impus un sufix rutean, conform modelului antroponimic la modă în acea vreme. Este situaţia familiei *Ştefănucă*, familie venită din Transilvania, al cărei nume, imediat după stabilirea în oraşul Siret, a fost trecut în registrele parohiale ca *Ştefaniuc*. Refuzînd acest nume rutenizat, fraţii Juvenal şi Teodor au cerut revenirea la numele de *Ştefănucă* sau, cel puţin, schimbarea acestuia în *Ştefănescu*, dar singurul compromis pe care l-au obţinut din partea administraţiei a fost transformarea numelui *Ştefaniuc* în *Ştefanelli*[21].

Bineînţeles, nu toate numele derivate cu sufixele *-(i)uc, -(e)ac, -ciuc, -schi* au fost „fabricate” exclusiv în această perioadă. În 1774, în lista locuitorilor din satul Vama, apăreau deja trei astfel de nume: *Romaşciuc, Timoficiuc* şi *Iurciuc*.

În aceste condiţii, acţiunea de reromânizare antroponimică din secolul al XIX-lea a constat în revenirea la vechile nume româneşti sau, cel puţin, în adăugarea unui nume românesc alături de cel rutenizat. Exemplificăm cu situaţia învăţătorilor bucovineni ortodocşi. Aceştia au fost nevoiţi să-şi abandoneze slujbele şi să plece în Moldova, deoarece au refuzat să treacă la religia catolică după ce, în 1815, toate şcolile din localităţile cu cîte o biserică catolică au fost catolicizate, adică scoase de sub autoritatea episcopului ortodox local şi subordonate arhiepiscopului catolic din Liov şi parohilor catolici din aceste localităţi. Astfel, în 1839, în catalogul şcolilor din Moldova apar *Ioan Seretinovici–Sireteanu* şi *Iordachi Popovici–Popescu*, ambii dascăli la Botoşani, *Ioan Simionovici–Simionescu* în judeţele Suceava şi Fălticeni,

[19] Apud Nicolae Lupan, *Românismul Bucovinei*, Bucureşti, Tipografia Semne ’94, 2000, p. 34.
[20] Constantin Morariu, *op. cit.*, p. 194.
[21] Cf. Gheorghe Moldoveanu, *Limba română în Bucovina. Statutul socio-cultural şi politic*, Iaşi, Editura A92, 1998, p. 138.

BDD-A1657 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-12 09:52:28 UTC)

Emilian Scarleţchi–Scarlat în judeţul Bacău, *Constantin Bucovineanul* la Fălciu etc.[22]

B. Efectele bilingvismului germano-român în antroponimia din Bucovina habsburgică

Bilingvismul germano-român a fost rezultatul firesc al uneia dintre cele mai importante măsuri luate de Curtea din Viena în vederea germanizării Bucovinei: colonizarea. Imediat după anexare, în nordul moldav au fost aduşi germani din diferite provincii vestice ale împărăţiei, ucraineni (ruteni), evrei, polonezi din Galiţia, secui, cehi şi chiar slovaci, în număr mai mic. Dar principalul element colonizator, de altfel „cheia" succesului integrării Bucovinei în structurile Imperiului, a fost populaţia germană, care a format aşezări pentru exploatări miniere şi forestiere, pentru fabricarea sticlei, agricultură şi alte meşteşuguri. Dintre acestea, amintim: Iacobeni, populată cu colonişti din nordul Transilvaniei şi Zips[23], Karlsberg (Gura Putnei), unde la 1797 au fost aduşi colonişti din Lubaczow pentru a lucra la fabrica de sticlă[24], Mariensee (Cîrlibaba), colonie înfiinţată în 1797 cu colonişti din Zips, care lucrau la minele de plumb[25], Fürstental (Voivodeasa), colonie formată în 1803 de sticlari veniţi din Boemia[26], Schwarztal (Negrileasa), colonizată în 1838 cu germani originari din Boemia[27] ş.a.

Bineînţeles, acest amestec etnic a avut repercusiuni şi asupra antroponimiei bucovinene, printre altele şi prin îmbogăţirea inventarului onomastic cu numele coloniştilor de diferite naţionalităţi. De exemplu, Eisenau, colonie înfiinţată în 1807, avea o populaţie formată predominant din ţipţeri, foarte pricepuţi în a sculpta piatra (*Adolf Nowak*, *Ambrosius Katani* şi *Johann Spiske* sînt sculptorii care au realizat statuia lui Ştefan cel Mare din Suceava). Cele mai vechi familii stabilite aici se numeau *Adam*, *Awram*, *Brandauer*, *Christofori*, *Dürner*, *Gärtner*, *Geitz*, *Göllner*, *Gelner*, *Götsch*, *Grundl*, *Gundel*, *Händl*, *Hönig*, *Jung*, *Keil*, *Knoblauch*, *Kripinsky*, *Köhler*, *Koller*, *Kretschmader*, *Kuchar*, *Lerch*, *Loy*, *Luka*, *Müller*, *Nowak*, *Petri*, *Sawetzky*, *Schmegner*, *Schneider*, *Selitzky*, *Spitzschuh*, *Steinbach*, *Theiss*, *Tomaschek*, *Wagner* şi *Wojkowsky*[28]. Dar, cînd s-a construit calea ferată dintre Iacobeni şi Vama–Cîmpulung, în 1880, aici au venit şi muncitori italieni, în special din sudul Tirolului, ascendenţi ai familiilor *Battista*, *Borduzzo*, *Giacomelli*, *Samowilla* etc. Alţi colonişti au sosit în Eisenau din nordul Bucovinei (*Dutschak*, *Lukeniuk*, *Neumohr*, *Skrikuljak*, *Ruschak*, *Ruszcinjak*), din Galiţia (*Frambach*,

[22] Cf. Ion Nistor, *op. cit.*, p. 73.
[23] Em. Grigorovitza, *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti, Atelierele grafice SOCEC & Co., 1908, p. 115.
[24] *Ibidem*, p. 125.
[25] *Ibidem*, p. 67.
[26] *Ibidem*, p. 99.
[27] *Ibidem*, p. 191.
[28] Claus Stephani, *Werk-Colonie Eisenau*, în „Neuer Weg", nr. 9163, 2 noiembrie, Bucureşti, 1978, p. 6.

BDD-A1657 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-12 09:52:28 UTC)

Hochhauser, *Ripsky*), din Suabia (*Oberländer*) sau din Boemia (*Bartsch*, *Hawelka*, *Zehatschek*)[29].

Referindu-ne doar la efectele bilingvismului germano-român, reflectate în antroponimia din Bucovina habsburgică, vom spune că masiva colonizare a nordului moldav cu populaţie de origine germană a generat, pe de o parte, *germanizarea* antroponimelor româneşti şi, pe de altă parte, *românizarea* numelor coloniştilor germani stabiliţi pe teritoriul bucovinean.

a. *Germanizarea* antroponimiei româneşti din Bucovina habsburgică

Germanizarea antroponimiei bucovinene în perioada stăpînirii habsburgice a constat în adaptarea fonetică şi grafică a numelor româneşti la normele limbii germane. Fenomenul s-a înregistrat mai ales la nivel administrativ, fiind cauzat de dificultăţile funcţionarilor germani, necunoscători ai limbii române, de a percepe fonic numele româneşti şi de a le echivala grafic utilizînd ortografia germană. Trebuie precizat că acestor funcţionari „li s-a conferit din capul locului rolul de *Kulturträger*, menit să sporească continuu gradul de cultură şi civilizaţie a oraşelor bucovinene şi a provinciei în general”[30]. Sub condeiul lor, „unelte oarbe ale stăpînirii austriece, prin care se aduceau la îndeplinire ideile de deznaţionalizare a «primejdiosului» element românesc şi de favorizare a germanismului, ovreismului şi ucrainismului”[31], numele româneşti din nordul moldav anexat de habsburgi au suferit deformări majore (*Zenta* „Ţintă”, *Leusztian* „Leuştean”, *Kreczunasch* „Crăciunaş”, *Sufliezel* „Sufleţel” *Cebrian* „Căprian”, *Strasche* „Straja” etc.), cauzate, după cum spuneam, de percepţia deficitară a sunetelor româneşti şi de imposibilitatea, uneori, de redare grafică a ceea ce era perceput.

Modificările aduse antroponimiei bucovinene prin prisma limbii germane, devenită limbă oficială în Bucovina habsburgică, au fost de natură grafică şi fonetică[32].

La nivel ortografic se constată:

a) utilizarea unor grafeme din germană pentru redarea unor consoane româneşti :

- *sch* „ş” (*Leontiesch* „Leontiş“, *Schandru* „Şandru“, *Moroschan* „Moroşan”, *Braschowan* „Braşovan”, *Kuschba* „Cujbă”, *Schuju* „Şuiu”),
- *tz, z* „ţ” (*Hutzulak* „Huţulac”, *Georgitza* „Gheorghiţă”, *Annitzan* „Anuţan”, *Korlotzan* „Korloţan”, *Zenta* „Ţintă”),
- *ch* „h” *(Michalaki* „Mihalachi“, *Sorochan* „Sorohan“).

[29] *Ibidem*, p. 6.

[30] Mihai Ştefan Ceauşu, *Locul şi rolul populaţiei germane în viaţa economico-socială din Bucovina - sfârşitul secolului al XVIII-lea - secolul al XIX-lea*, în Analele Universităţii „Ştefan cel Mare”, Suceava, anul I, 1995, nr.1, p.102.

[31] I.E.Torouţiu, *Poporaţia şi clasele sociale din Bucovina*, Bucureşti, Editura Lupta, 1916, p.136-137.

[32] Aceste modificări sînt exemplificate pe baza materialului preluat din CDA 111, 212, 257 şi 290 (satele Frasin, Pojorîta, Stulpicani şi Vama).

BDD-A1657 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-12 09:52:28 UTC)

Alte grupuri consonantice sînt preluate din maghiară:

- *cs* „č" (*Csoban* „Cioban"),
- *dz* „ğ" (*Nemedzan* „Nemegian"),

sau din polonă:

- *sz* „ş" (*Lupaszko* „Lupaşco", *Balmusz* „Balmuş", *Leusztian* „Leuştean", *Kuszba* „Cujbă"),
- *cz* „č" (*Czimbru* „Cimbru", *Czofa* „Ciofu", *Czokan* „Ciocan", *Homorenczi* „Homorenci", *Kotlarczuk* „Cotlarciuc", *Kreczunasch* „Crăciunaş").

b) redarea unor vocale/consoane româneşti prin grafemele corespondente din germană:

- *iĕ* prin *j* (*Pujul* „Puiul", *Gavriloje* „Gavriloaie", *Sassoje* „Săsoaie", *Pojenar* „Poienar", *Fujor* „Fuior"),
- *c* prin *k* (*Simoneskul* „Simonescul", *Papuk* „Papuc", *Kiriak* „Chiriac", *Kroitor* „Croitor", *Mironiuk* „Mironiuc", *Naku* „Nacu"),
- *g´* prin *g+ e, i* (*Georgitza* „Gheorghiţă"),
- *l* prin *ll* (*Illie* „Ilie", *Mandrilla* „Mîndrilă", *Zmuczilla* „Zmucilă"),
- *p* prin *pp* (*Lippan* „Lipan", *Poppa* „Popa"),
- *s* prin *ss* (*Russu* „Rusu", *Sassu* „Sasu"),
- *ţ* prin *c* (*Ciganeskul* „Ţigănescul", *Cimpeu* „Ţimpău") sau *z* (*Sufliezel* „Sufleţel", *Zaran* „Ţăran", *Zimpeu* „Ţimpău"),
- *v* prin *w* (*Warga* „Varga", *Gawriloje* „Gavriloaie", *Makowej* „Macovei", *Braschowan* „Braşovan").

La nivel fonetic se constată :

a) confuzii între consoane, cauzate de erorile de percepţie ale vorbitorilor de limbă germană (confuzia între seriile surdă şi sonoră ale bilabialelor, dentalelor, şuierătoarelor etc.):

- *p* → *b* (*Cebrian* „Căprian", *Rebczuk* „Repciuc", *Brundian* „Prundean"),
- *b* → *p* (*Prustur* „Brustur"),
- *g* → *h* (*Ihnateskul* „Ignătescu"),
- *j* → *ş* (*Strasche* „Straja").

b) redarea vocalei *ă* prin *a* (*Gaina* „Găină", *Harbota* „Harbotă", *Kalineskul* „Călinescul"), *e* (*Cebrian* „Căprian", *Kreczunasch* „Crăciunaş", *Cimpeu* „Ţimpău") sau *o* (*Pokuroroy* „Păcurăroi") şi a vocalei *î* prin *a* (*Mandrilla* „Mîndrilă", *Bardan* „Bîrdan"), *e* (*Bersan* „Bîrsan", *Tempeskul* „Tîmpescul", *Frenkul* „Frîncul") sau *i* (*Kirlontze* „Cîrloanţă")[33].

c) reducerea diftongului *oa* la *o* mai ales în cazul derivatelor maritale (*Rotta* „Roată", *Kirlontze* „Cîrloanţă", *Gavriloje* „Gavriloaie", *Petroje* „Petroaie", *Axentoje*

[33] Inexistente ca foneme independente în limba germană, vocalele româneşti *ă* şi *î* „nu sînt reproduse, ci înlocuite prin sunete mai mult sau mai puţin asemănătoare din fonetismul indigen" (Sextil Puşcariu, *Limba română*, vol. II. *Rostirea*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1959, p. 196).

BDD-A1657 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-12 09:52:28 UTC)

„Axentoaie") şi a diftongului final *ea* la *e* (*Kondre* „Condrea", *Flocze* „Flocea", *Zifle* „Ţiflea").

Din lista antroponimelor existente în anul 1774 în satele Frasin, Pojorîta, Stulpicani şi Vama, mai regăsim în 1854, în CAD, dosarele 111, 212, 257 şi 290, destul de multe nume, redate cu ortografie germană, maghiară sau polonă: *Annitzan* „Anuţan", *Badale* „Bădală", *Balmusz* „Balmoş", *Bardan* „Bîrdan", *Bossanco* „Bosancu", *Bedrulle* „Bedrilă", *Cebrian* „Căprian", *Czofa* „Ciofu", *Czokan* „Ciocan", *Czosnar* „Ciosnar", *Diakonul* „Diaconul", *Dombrowa* „Dumbravă", *Drelczuk* „Drălciuc", *Faraon* „Faraon", *Flocze* „Flocea", *Fujor* „Fuior", *Illie* „Ilie", *Istratie* „Istrate", *Kalineskul* „Călinescul", *Karaczuk* „Caraciuc", *Katrinar* „Catrinar", *Kirlontze* „Cîrloanţă", *Korlatzan* „Corlăţan", *Krakan* „Crăcană", *Laza*, *Leontiesch* „Leontieş", *Leusztian* „Leuştean", *Lippan* „Lipan", *Lukan* „Lucan", *Lupaszko* „Lupaşco", *Mandrilla* „Mîndrilă", *Moroschan* „Moroşan", *Pirku* „Pircu", *Rille* „Rîlă", *Rusu* „Rusu", *Sassu* „Sasu", *Sbranka* „Zbranca", *Thoma* „Toma", *Zamko* „Zancul", *Zimpeu* „Ţimpău".

b. *Românizarea* antroponimelor coloniştilor germani stabiliţi în Bucovina habsburgică

În condiţiile unui bilingvism româno-german, care s-a menţinut mai bine de un secol în nordul moldav anexat de habsburgi, procesul adaptării fonetico-grafice la nivel antroponimic a fost unul biunivoc, reversul firesc al germanizării antroponimelor româneşti din Bucovina habsburgică fiind românizarea numelor purtate de coloniştii germani, adică adaptarea fonetică şi grafică a acestora la normele limbii române.

Într-o lucrare de licenţă[34] redactată de Catinca Iftodi, al cărei obiect de studiu îl constituie comuna Mitocul Dragomirnei, autoarea ne prezintă situaţia antroponimiei satului în anul 1980. Austriecii au adus aici şvabi din Banat, unguri, polonezi şi ruşi, care, deşi au fost asimilaţi cu timpul de populaţia autohtonă, au lăsat, totuşi, urme în onomastica locală. Astăzi încă mai locuiesc aici cinci familii de nemţi, numite *Teţler*, în care limba germană aproape nu se mai vorbeşte. De asemenea, în sat există şi nume de familie de provenienţă poloneză: *Haliţki* (5 familii), *Colominski* (23 familii) sau ucraineană: *Rodamciuc* (22 familii), *Volastiuc* (8 familii). Nu lipsesc, bineînţeles, numele de familie „fabricate" în perioada sîrbizării antroponimice: *Lazarovici* (14 familii), *Condorovici* (19 familii) sau a rutenizării: *Ioachimciuc* (22 familii). După cum se observă, numele german a fost românizat: *Teţler* < germ. *Tetzler*. Adaptările fonetico-grafice ale numelor nemţeşti la normele limbii române sînt frecvente în antroponimia bucovineană. Lista oamenilor care locuiau în satul Pojorîta în 1930 (CDA, dosar 212) conţine numeroase astfel de exemple: *Şlesinger* (< germ. *Schlessinger*), *Şmegner* (< germ. *Schmegner*), *Şramek* (< germ. *Schramek*), *Şvarţ* (< germ. *Schwartz*), *Şaler* (< germ. *Schaller*), *Şröder* (< germ. *Schröder*),

[34] Lucrare de licenţă păstrată în arhiva Departamentului de Toponimie al Institului de Filologie Română „A. Philippide" din Iaşi.

BDD-A1657 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-12 09:52:28 UTC)

Şneider (< germ. *Schneider*) etc. Dacă analizăm antroponimele care apar în cartea de telefon a judeţului Suceava, constatăm că şi aici sînt înregistrate foarte multe nume nemţeşti românizate:

a) nume de familie:

- în Suceava: *Biter* (< germ. *Bitter*), *Chelber* (< germ. *Kelber*), *Cheler* (< germ. *Keller*), *Coch* (< germ. *Koch*), *Cohal* (< germ. *Kochal*), *Cristof* (< germ. *Christoph*), *Fegher* (< germ. *Feger*), *Fraer* (< germ. *Freier*), *Gherman* (< germ. *German*), *Ghertner* (< germ. *Gärtner*), *Goldstain* (< germ. *Goldstein*), *Man* (< germ. *Mann*), *Melter* (< germ. *Mälter*), *Noiman* (< germ. *Neumann*), *Praisner* (< germ. *Preisner*), *Schnaider* (< germ. *Schneider*), *Schacter* (< germ. *Schachter*), *Smalbergher* (< germ. *Smalberger*), *Zaitz* (< germ. *Seitz*) , *Svart* (< germ. *Swart*), *Veler* (< germ. *Weller*), *Ventel* (< germ. *Wentel*), *Vigder* (< germ. *Wigder*), *Vuerich* (< germ. *Würich*).
- în Siret: *Cozac* (< germ. *Kosak*), *Gherman* (< germ. *German*), *Obuh* (< germ. *Obuch*), *Maţner* (< germ. *Matzner*).
- în Rădăuţi: *Franţ* (< germ. *Frantz*), *Spighel* (< germ. *Spigel*), *Vuirich* (< germ. *Würich*).
- în Vatra Dornei: *Naiman* (< germ. *Neumann*).
- în Cîmpulung Moldovenesc: *Filtingher* (< germ. *Filtinger*), *Mirlvald* (< germ. *Mirlwald*), *Naiman* (< germ. *Neumann*), *Smid* (< germ. *Schmidt*), *Ventel* (< germ. *Wentel*), *Volfingher* (< germ. *Wolfinger*), *Zetel* (< germ. *Zettel*).

b) prenume:

- în Suceava: *Alis* (< germ. *Alice*), *Ghisela* (< germ. *Gisela*), *Valter* (< germ. *Walter*).
- în Siret: *Ervald* (< germ. *Erwald*).
- în Rădăuţi: *Ervin* (< germ. *Erwin*), *Gherman* (< germ. *German*), *Hedvig* (< germ. *Hedwig*), *Osvald* (< germ. *Oswald*).

Se constată că adaptarea, preponderent grafică, a condus la schimbarea configuraţiei numelor germane atît sub aspectul componentei consonantice:

- germ. *k* > rom. *c* (germ. *Kochal* > rom. *Cohal*), germ. *w* > rom. *v* (germ. *Erwald* > rom. *Ervald*), germ. *tt* > rom. *t (*germ. *Bitter* > rom. *Biter*), germ. *ll* > rom. *l (*germ. *Keller* > rom. *Cheler*), germ. *nn* > rom. *n (*germ. *Mann* > rom. *Man)*, germ. *ch* > rom. *h* (germ. *Obuch* > rom. *Obuh*), germ. *ke* > rom. *che (*germ. *Keller* > rom. *Cheler*), germ. *ge* > rom. *ghe (*germ. *German* > rom. *Gherman)*, germ. *gi* > rom. *ghi* (germ. *Gisela* > rom. *Ghisela*), germ. *s* + voc. > rom. *z (*germ. *Kosak* > rom. *Cozac)*, germ. *tz* > rom. *ţ (*germ. *Frantz* > rom. *Franţ*) etc.,

cît şi al componentei vocalice:

- germ. *ä* > rom. *e* (germ. *Mälter* > rom. *Melter*), germ. *ei* > rom. *ai (*germ. *Goldstein* > rom. *Goldstain*), germ. *eu* > rom. *oi (*germ. *Neumann* > rom. *Noiman*) etc.,

BDD-A1657 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-12 09:52:28 UTC)

fiind totală sau parţială (*Zetel*, nu *Ţetel*, *Coch*, nu *Coh*, *Schnaider*, nu *Şnaider*, *Singhel*, nu *Zinghel* etc.)[35].

Antroponimele româneşti din Bucovina habsburgică, prin „veşmîntul" lingvistic pe care l-au îmbrăcat în condiţii istorice precise, par a-şi spune singure povestea. *Popovici* este numele preotului român (*popă*), derivat, însă, cu sufix sîrbesc în perioada subordonării bisericii bucovinene faţă de Mitropolia de la Carloviţ. *Creţuleac* şi *Rotarciuc* sînt „hibrizii" perioadei de rutenizare antroponimică de după încorporarea Bucovinei în Galiţia. *Leusztian*, *Kreczunasch* şi *Sufliezel*, deşi mai greu de recunoscut, sînt numele româneşti *Leuştean*, *Crăciunaş* şi *Sufleţel*, redate cu grafie germană, maghiară sau polonă, iar *Franţ, Osvald*, *Noiman*, *Praisner*, *Schnaider* sînt nume nemţeşti românizate, rezultate fireşti ale unei perioade îndelungate de bilingvism.

Bibliografie

CDA: *Inspectoratul Cadastral Bucovina* (1854–1856), dosare aflate la Direcţia Judeţeană a Arhivelor Naţionale Suceava (dosare folosite: 111 = Frasin, 138 = Ilişeşti, 212 = Pojorîta, 257 = Stulpicani, 290 = Vama).

Ceauşu, Mihai Ştefan, *Locul şi rolul populaţiei germane în viaţa economico-socială din Bucovina – sfîrşitul secolului al XVIII-lea – secolul al XIX-lea*, în „Analele Universităţii «Ştefan cel Mare»", anul I, nr. 1, Suceava, 1995.

Ciubotaru, Mircea, *Introducere* la *Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820–1845) I. Ţinutul Romanului, Partea 1 (1820)*, Iaşi, Editura StudIS, 2008.

Constantinescu, N.A., *Dicţionar onomastic românesc*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.

Gonţa, Alexandru I., *Rolul cancelariei moldoveneşti în slavizarea numelor de locuri*, în „Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie «A. D. Xenopol»", XIV, Iaşi, 1977.

Gottschald, Max, *Deutsche Namenkunde*, Berlin, Walter de Gruyter & Co., 1971.

Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti, Atelierele grafice SOCEC & Co., 1908.

Iacobescu, Mihai, *Din istoria Bucovinei*, vol. I (1724–1862). *De la administraţia militară la autonomia provincială*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1993.

Iordan, Iorgu, *Dicţionar al numelor de familie româneşti*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.

Iorga, Nicolae, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti, Editura Institutului de Arte Grafice „Minerva", 1905.

Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bukowina seit der Besitzergreifung durch Österreich*, Innsbruck, Wagnerische Universitäts-Buchhandlung, 1902.

Lupan, Nicolae, *Românismul Bucovinei*, Bucureşti, Tipografia Semne '94, 2000.

[35] În lipsa oricăror precizări, pentru antroponime precum *Schacter*, *Naiman* sau *Smid* este greu de stabilit dacă sînt simple deformări grafice sau dacă nu cumva erau numele unor evrei stabiliţi în Bucovina.

BDD-A1657 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-12 09:52:28 UTC)

Moldova din epoca feudalismului. Vol. VII, Partea I şi Partea a II-a. *Recensământele populaţiei Moldovei din anii 1772–1773 şi 1774*, Chişinău, Editura Ştiinţa, 1975.

Moldoveanu, Gheorghe, *Bucovina : onomastică şi istorie*, în „Conferinţele Academiei Române", Bucureşti, Editura Academiei Române, 2002.

Moldoveanu, Gheorghe, *Limba română în Bucovina. Statutul socio-cultural şi politic*, Iaşi, Editura A92, 1998.

Morariu, Constantin, *Părţi din istoria românilor bucovinenii scrise în limba poporală*, vol. II, Cernăuţi, f. e., 1894.

Nistor, Ion, *Istoria Bucovinei*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991.

Nistor, Ion, *Românii şi rutenii în Bucovina*, Bucureşti, Librăriile Socec & Comp., 1915.

Puşcariu, Sextil, *Limba română*, vol. II. *Rostirea*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1959.

Stephani, Claus, *Werk-Colonie Eisenau*, în „Neuer Weg", nr. 9163, 2 noiembrie, Bucureşti, 1978.

Ştefanelli, Teodor V., *Istoricul luptei pentru drept în ţinutul Cîmpulungului-Moldovenesc*, Bucureşti, Socec, 1911.

Tezaurul Toponimic al României. Moldova, vol. I, partea a 4-a : *Toponimia Moldovei în cartografia europeană veche (sfîrşitul secolului al XIV-lea – 1789)*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2005.

Torouţiu, I.E. Torouţiu, *Poporaţia şi clasele sociale din Bucovina*, Bucureşti, Editura Lupta, 1916.

BDD-A1657 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-12 09:52:28 UTC)